

Література

1. Дані з офіційного сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480
2. Дані з офіційного сайту Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/kcoordination.html>

Володимир ДУДАР

Тернопільський національний економічний університет

РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Продовольча безпека завжди посідає провідне місце у загальній національній безпеці кожної країни, оскільки є передумовою і обов'язковою умовою соціальної та економічної стабільності держави. Надійне забезпечення країни продовольством має стратегічне значення, оскільки від нього залежить не лише продовольча, але й національна безпека.

Продовольча безпека – офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, що використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (ФАО) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя [1].

З економічної точки зору, продовольча безпека держави – це такий стан економіки, при якому всім і кожному, гарантується забезпечення доступу до продуктів харчування, питної води та інших продуктів в якості, асортименті і обсягах, достатніх для фізичного та соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я і відтворення населення країни. Система національної продовольчої безпеки базується на таких основних принципах: самозабезпеченість, незалежність, доступність, якість.

У забезпеченні продовольчої безпеки держави велику роль відіграє агропродовольчий ринок. Характерною особливістю агропродовольчого ринку є нееластичний попит на сільськогосподарську продукцію і продукти харчування. Така реакція впливає на дію закону, відповідно до якого, споживачі скорочують придбання агропродовольчих товарів при зростанні цін на них, і навпаки, купують їх більше при зниженні цін. Крім того, попит на ці товари дуже тісно прив'язаний до фізіологічних науково обґрунтованих норм харчування населення та інших чинників.

Дослідженнями встановлено, що ресурсна насиченість національного агропродовольчого ринку в останнє десятиріччя значно зменшилась, скоротилися загальні фонди споживання продовольчих товарів, що разом з низькою платоспроможністю населення призвело до різкого зменшення рівня середньодушового споживання основних продуктів харчування, погіршення його структури. В результаті цього кожен середньостатистичний українець у наш час недоїдає щорічно: м'яса – 25 кг; молока та молочних продуктів – 142 кг; картоплі – 28 кг; овочів і баштанних – 40 кг; фруктів і ягід – 47 кг. В межах рекомендованих норм споживається риба і цукор. Ступінь задоволення потреб у м'ясних продуктах задовольняється в середньому на 70%, молока і молочних продуктів – на 62,6%, яєць – на 82,7%. Це свідчить про дефіцит у харчуванні повноцінними тваринними білками – необхідними для нормального функціонування організму людини.

Порівнюючи середньорічний рівень споживання основних продуктів харчування в Україні з країнами ЄС, слід зазначити, що жителі останніх споживають продуктів харчування в обсягах, що є більш наближеними до рекомендованих норм, ніж в Україні. Зокрема, середньостатистичний житель євросоюзу у порівнянні з українцем споживає в 2,4 рази більше плодоовочевих продуктів,

в 1,9 раза більше м'яса та м'ясних продуктів, в 1,5 раза – риби та рибних продуктів, в 1,4 раза – молока та молокопродуктів. Проте значно менше вони споживають хлібних продуктів та картоплі. Отже, нинішня модель харчування населення України суттєво відрізняється не лише від середньоевропейської моделі, але й від докризових рівнів нашої держави.

Продовольча безпека країни означає, що національна економіка та її найбільший сектор не відчуває тиску з боку імпорту. Проте за 2008-2011 рр. частка імпортованих продуктів харчування небезпечно зросла. Сьогодні у великих містах 60-70% продовольства забезпечується за рахунок імпорту, який зріс після вступу України в СОТ. Збільшення імпорту призводить до руйнування вітчизняного сільського господарства. Починаючи з 2007 р. ціни на сільськогосподарську продукцію і продукти харчування зростали тому, що виробництво сільськогосподарської продукції було меншим, ніж споживання. Щоб стримати зростання цін, було збільшено частку імпорту, і це негативно вразило українських сільськогосподарських виробників, які не можуть конкурувати з європейськими підприємствами.

Вважаємо, що загрозливим є і те, що імпортована продовольча продукція, яка завозиться в Україну, в більшості випадків є дешевою і неякісною. Тому вирішення продовольчої безпеки країни неможливе без забезпечення якості та безпечності харчових продуктів. Концепція продовольчої безпеки країни повинна охоплювати задоволення фізіологічних потреб населення у безпечних, поліфункціональних, високоякісних продуктах харчування відповідно до медичних рекомендацій, екологічних умов та індивідуального стану людини. Одним із шляхів досягнення продовольчої безпеки є суворе дотримання санітарно-гігієнічних вимог, технологічних інструкцій, рецептур, режимів оброблення, зберігання, транспортування, реалізація сировини і готової продукції. В цьому контексті якість продукції – один з основних аспектів продовольчої безпеки держави і для вирішення цієї проблеми необхідно створити систему безпеки, яка б дала змогу запобігти ризику отримання неякісних продуктів харчування.

Для забезпечення продовольчої безпеки найголовнішою умовою ефективного функціонування агропродовольчого ринку в Україні є визначення державою особливої, виключної важливості щодо пріоритетного розвитку аграрного сектора економіки, оскільки агропродовольчий ринок повинен бути, в першу чергу, наповнений продукцією власного виробництва. Передусім це стосується проблеми створення необхідних умов для розвитку економічних процесів в аграрному секторі економіки з використанням загальновідомих об'єктивних економічних законів, досвіду економічно розвинутих країн. На основі цих законів держава повинна здійснити реальну підтримку розвитку аграрної економіки.

Розвиток суб'єктів національного агропродовольчого ринку неможливий без нарощування обсягів підтримки сільського господарства, без фінансування протекціоністських заходів, які знаходяться на досить низькому рівні, порівняно з іншими країнами. В Україні витрати на зазначені цілі в останні роки досягали лише 0,5% валового внутрішнього продукту, тоді як в Угорщині – 1,8%, Японії і ЄС по 1,7, Чехії – 1,6, США – 1,5, Канаді – 1,3, Росії – 0,8%. У розрахунку на одну особу субсидії становили: в Японії – 566 дол. США., США – 350, країнах ЄС – 336, Канаді – 163, Угорщині – 111, Чехії – 100, Росії – 60, а в Україні – лише 3,3 дол. США [3].

Переваги і ризики для аграрного сектора, як і загалом для агропродовольчого ринку будуть залежати від результативності чергових переговорів СОТ, які ще тривають. Дуже багато залежить від того, на скільки вдало українська сторона зможе “виторгувати” ті чи інші поступки з боку СОТ. Наприклад, для країн з перехідною економікою процес приєднання до СОТ відбувся відносно безболісно для сільськогосподарських виробників і агропродовольчих ринків. В результаті на відміну від України вони отримали низку переваг, тому що дозволений рівень підтримки внутрішнього агропродовольчого ринку для країн Центральної і Східної Європи після приєднання до СОТ виявився досить високим. Зокрема, у Польщі рівень захисту внутрішнього агропродовольчого ринку по окремих продуктах навіть перевищує відповідний рівень ЄС.

Таким чином, гарантування продовольчої безпеки України потребує підтримання відповідного продовольчого забезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вжиття заходів імпортного контролю з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції.

Література

1. Кочетков О.В. *Формування системи показників продовольчої безпеки України* / О.В. Кочетков, Р.В. Марков // *Економіка АПК*. – 2002. – № 9. – С. 142-148.
2. Осташко Т.О. *Структурно-інституційний аналіз аграрного ринку* / Т.О. Осташко – К.: *Ін-т економіки та прогнозування*, 2006. – 56 с.
3. *Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: тексти офіційних документів*. – 520 с.
4. Точилін В.О. *Формування галузевих ринків України: перехідний період* / В.О. Точилін. – К.: *Фенікс*, 2004. – 332 с.

Оксана ДУДАР

Тернопільський національний економічний університет

НЕОБХІДНІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ НОРМАМИ

В останнє десятиріччя постійно зростаючий попит у світі на гарантовано безпечні продукти харчування стимулює розвиток ринку сертифікованих органічних продуктів. Згідно з оцінками міжнародного аналітичного центру Organic Monitor, у 2009 р. обсяги реалізації органічних продуктів у світі склали 54,9 млрд. дол. США порівняно з 25,0 млрд. дол. США на початку 2007 р. Сучасний внутрішній споживчий ринок сертифікованих органічних продуктів України почав розвиватись у 2006-2007 рр. склавши у 2008 р. 600 тис. євро, 2010 р. цей показник зріс до 2,4 млн. євро, а в 2011 р. доведений до 5,1 млн. євро [4].

Проте, перехід сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств до органічних методів господарювання в нашій країні стримується нерозвиненістю каналів збуту продукції, відсутністю системи державної підтримки і належного стимулювання органічного агровиробництва. Це, у свою чергу, неможливо започаткувати без встановлення системи нормативно-правового врегулювання діяльності у сфері органічного виробництва, і перш за все, прийняття відповідного Закону “Про органічне виробництво” Верховною Радою України.

Прийнятий Верховною Радою України 21 квітня 2011 року Закон України “Про органічне виробництво” був відхилений виходячи з того, що Закон усупереч конституційній вимозі щодо законодавчого регулювання правових засад і гарантій підприємництва, правил конкуренції, передбаченими конституцією України не запроваджує комплексного законодавчого регулювання підприємницької діяльності у сфері органічного виробництва, врегульовує здебільшого питання розподілу повноважень між органами виконавчої влади у названій сфері [1].

Зважаючи на те, що Україна взяла курс на Європейську інтеграцію, то Уряд країни має враховувати необхідність гармонізації законодавства, стандартів та національної аграрної політики із Європейськими нормами, які передбачають залучення екологічних пріоритетів до системи ведення господарської діяльності, зокрема органічного агровиробництва.

Щоб зрозуміти роль органічного агровиробництва в системі спільної аграрної політики ЄС, її необхідно розглядати у різних контекстах, а саме: з точки зору споживчого інтересу, забезпечення якості та дотримання вимог (стандартів); поширення органічного виробництва в ЄС на даний момент, ролі інтегрованого підходу; органічного виробництва як частини розвитку сільського господарства загалом. У пакеті реформ, який було прийнято Європейським Союзом у 2000 р., значна увага приділяється розвитку сільського господарства через запровадження так званої спільної аграрної політики (САП). Найважливішим завданням САП є необхідність забезпечення принципів охорони довкілля у процесі сільськогосподарського виробництва.

Важливою складовою в системі органічного агровиробництва країн ЄС є нормативно-правова база та система сертифікації. Функціонування органічного сектора в країнах ЄС понад двадцять років регулюється спільним законодавством. При цьому, для забезпечення безпеки харчування своїх громадян та врахування нових вимог сучасності, Європейський Союз періодично